

Artur Patek

CZESI POCHOWANI W POLSKIEJ KWATERZE CMENTARZA KATOLICKIEGO W JEROZOLIMIE*

Abstract

CZECHS BURIED IN THE POLISH QUARTER
OF THE CATHOLIC CEMETERY IN JERUSALEM

The article is devoted to Czechs buried in the Polish quarter of the Catholic cemetery in Jerusalem, located on the southern slope of Mount Zion. The author identified three of the 86 graves to be the burial places of Czechs.

Słowa kluczowe: katolicki cmentarz w Jerozolimie, Czesi, XX wiek.

Key words: Catholic cemetery in Jerusalem, Czechs, 20th century.

W okresie drugiej wojny światowej przez Palestynę (ówczesny mandat Wielkiej Brytanii) przewinęły się tysiące uchodźców z wielu krajów Europy. Ziemia Święta była jednym z najważniejszych skupisk polskiego uchodźstwa niepodległościowego. Przebywali tu m.in. żołnierze armii gen. Władysława Andersa. Polacy stworzyli tu namiastkę życia narodowego. Świadectwem ich aktywności były liczne organizacje oraz instytucje społeczno-kulturalne i oświatowe¹.

* Artykuł ten, w nieco zmienionej postaci, pierwotnie ukazał się w języku czeskim w kwartalniku „Slovanský přehled” (2011, č. 1–2, s. 137–145), a jego podstawą był wykład wygłoszony na Uniwersytecie Karola w Pradze 11 IV 2011 r. Tu prezentowany tekst został zmodyfikowany i przeredagowany.

¹ Szerzej zob. przykładowo: *Ain Karem. Ośrodek polskich dziewcząt. Palestyna 1942–1947*, oprac. I. Stypułkowska przy współpracy C. Pichety i K. Kindlein, Londyn 1988; J. Draus, *Oświata i nauka polska na Bliskim i Środkowym Wschodzie 1939–1950*, Lublin 1993; A. Klugman, *Polonica w Ziemi Świętej*, Kraków 1994; B. Wroński, *Wojsko Polskie na Środkowym Wschodzie*, [w:] *Polskie Siły Zbrojne w drugiej wojnie światowej*, t. 2: *Kampanie na obczyźnie*, cz. 2, wyd. Komisja

Śladem po uchodźcach jest polska kwatera cmentarza katolickiego w Jerozolimie. Wśród 86 pochowanych tu osób swój nagrobek ma także trzech obywateli przedwojennej Czechosłowacji.

a) z kart historii

Cmentarz katolicki w Jerozolimie jest jedną z kilku chrześcijańskich nekropoli, jakie znajdują się na górze Syjon. Położony jest na południe od jerozolimskiego Starego Miasta, tuż obok ruchliwej ulicy Hativat Yerushalayim. Cmentarz składa się z dwu części. Północno-wschodnią działkę zajmuje tzw. stary cmentarz, założony w XIX w. i zniszczony w czasie walk arabsko-żydowskich o Jerozolimę w 1948 r. Nowy cmentarz zlokalizowany jest w bezpośrednim sąsiedztwie, w odległości kilkunastu metrów. Nekropolia należy do parafii łacińskiej w Jerozolimie, a jej prawnymi opiekunami są ojcowie franciszkanie z Kustodii Ziemi Świętej².

Teren nowego cmentarza łagodnie opada w kierunku południowym. Dalej na południe znajduje się znana z przekazu biblijnego dolina Gehenny. Północną część, bliżej bramy wejściowej, zajmuje taras górny. Na niższy poziom prowadzi kamienna klatka schodowa. Na cmentarzu najwięcej jest grobów arabskich, ale pogrzebani są tu również Ormianie, Czesi, Polacy, Niemcy, Francuzi, osoby urodzone w USA i na Wyspach Brytyjskich.

W 1974 r. spoczęły tu, zgodnie z ostatnią wolą zmarłego, doczesne szczątki Oskara Schindlera (1908–1974). Ten niemiecki przemysłowiec, przedwojenny obywatel Czechosłowacji, wsławił się uratowaniem przed deportacją do obozów zagłady około 1200 żydowskich pracowników zatrudnionych w fabryce emalii w okupowanym Krakowie, którą przejął po inwazji III Rzeszy na Polskę w 1939 r. Mogiła znajduje się na dolnym tarasie nekropolii, nieopodal polskiej kwatery³.

Polska część cmentarza liczy 86 grobów⁴ i zajmuje jedną szóstą nekropolii. Najwięcej jest mogił z lat 1941–1948 (w sumie 82)⁵. Są w nich pochowani uchodźcy wojenni: cywile i wojskowi. Wśród tych ostatnich – żołnierze Samo-

Historyczna Polskiego Sztabu Głównego w Londynie, Londyn 1975, s. 299–344; W. Anders, *Bez ostatniego rozdziału. Wspomnienia z lat 1939–1946*, Londyn 1959, rozdz. „Na Bliskim Wschodzie”, s. 143–182; J. Pietrzak, *Polscy uchodźcy na Bliskim Wschodzie w latach drugiej wojny światowej. Ośrodki. Instytucje. Organizacje*, Łódź 2012.

² Szerzej zob. A. Patek, *Polski cmentarz w Jerozolimie. Polacy pochowani na cmentarzu katolickim na górze Syjon*, Kraków 2009, s. 24–47.

³ *Ibidem*, s. 27.

⁴ Można spotkać się także z innymi danymi. Aleksander Klugman (*Polonica*, s. 85) i Bronisław Troński (*Smak Ziemi Obiecanej*, Poznań 1990, s. 150) piszą o 77 polskich grobach. *Encyklopedia katolicka* (t. VII, Lublin 1997, kol. 1194) ustala ich liczbę na „ponad 70”.

⁵ W pozostałych czterech grobach w większości spoczywają osoby duchowne. Ostatnią pochowaną w polskiej kwaterze była zmarła 19 XII 2004 r. siostra elżbietanka Stanisława Koziel-

dzielnej Brygady Strzelców Karpackich i armii gen. Andersa. W sumie pochowano tutaj 21 żołnierzy: 19 Polaków i 2 Czechów.

„Cmentarz polski”, jak uitarło się mówić w środowisku uchodźców⁶, powstał dzięki staraniom ks. kanonika Stefana Pietruszki-Jabłonowskiego, duszpasterza wojsk polskich w Palestynie. Na cmentarzu spoczywają przedstawiciele różnych środowisk i zawodów. Swoją nagrobek mają tu m.in. dyplomaci (konsulowie generalni Rzeczypospolitej w Jerozolimie Witold Hulanicki i Aleksy Wdziękoński, były konsul RP w Szczecinie i Strasburgu Jerzy Lechowski), pierwszy rektor Polskiej Misji Katolickiej w Ziemi Świętej ks. Stefan Pietruszka-Jabłonowski, współtwórca legendy 1. Brygady Legionów Józefa Piłsudskiego Karol Lilienfeld-Krzewski, prezes Związku Dziennikarzy RP Sekcja Bliskiego Wschodu Stefan Arnold⁷.

Ważną cezurą w historii nekropolii była pierwsza wojna arabsko-izraelska, w Izraelu zwana wojną o niepodległość (maj 1948 – styczeń 1949). Walki objęły całą Jerozolimę. Niemal kompletnemu zniszczeniu uległ stary cmentarz katolicki. Na mocy rozejmu z Transjordanią (3 kwietnia 1949 r.) miasto zostało podzielone. Wschodnia Jerozolima (ze Starym Miastem) przypadła Jordańczykom, a zachodnie dzielnice weszły w skład Izraela. Teren cmentarza znalazł się na obszarze tzw. ziemi niczyjej, w strefie zdemilitaryzowanej⁸. Ten stan rzeczy utrzymał się do 1967 r., gdy po zwycięstwie w wojnie sześciodniowej (5–10 czerwca 1967 r.) armia izraelska zajęła wschodnią część Jerozolimy. W czasie podziału miasta (1949–1967) teren cmentarza i jego sąsiedztwo były pilnie obserwowane przez żołnierzy obu zwaśnionych stron.

Chociaż nekropolia uniknęła aktów dewastacji, to przez kilkadziesiąt lat czas nie oszczędzał grobów. Wiele krzyży złamało się, płyty nagrobne popękały i coraz trudniej można było odczytać inskrypcje⁹. Nekropolią nie interesowały się władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, które nie przywiązywały wagi do miejsca spoczynku żołnierzy gen. Andersa. Po zerwaniu przez Polskę po wojnie sześciodniowej stosunków dyplomatycznych z Izraelem obydwa kraje

czyk (imię świeckie Maria), od 1975 r. matka przełożona w, prowadzonym przez Zgromadzenie Zakonne Sióstr św. Elżbiety, Starym Domu Polskim w Jerozolimie.

⁶ Por. komunikat Komitetu Uchodźców Polskich w Jerozolimie z 23 X 1945 r. (Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie [dalej IPMGS], A. 76/19); nekrolog Aleksiego Wdziękońskiego w ukazującej się w Jerozolimie „Gazecie Polskiej” (31 I 1946, s. 1).

⁷ Groby wymienionych osób na orientacyjnym planie polskiej kwatery oznaczono numerami: 24 (Karol Lilienfeld-Krzewski), 61 (Aleksy Wdziękoński), 80 (Jerzy Lechowski), 81 (Witold Hulanicki), 82 (Stefan Arnold) i 83 (ks. Stefan Pietruszka-Jabłonowski).

⁸ M. Gilbert, *The Routledge Historical Atlas of Jerusalem*, 4th ed., London–New York 2008, mapy 95 i 97.

⁹ Według przeprowadzonej w 1998 r. inwentaryzacji, 29 płyt było w różnym stopniu popękanych, a 17 całkowicie zniszczonych (K. Malkiewicz, *Inwentaryzacja i projekt renowacji cmentarza polskiego w Jerozolimie*, Jerozolima 1998, część III: *Plan polskiej kwatery cmentarza w Jerozolimie – inwentaryzacja*, materiał niepublikowany, oryginał w posiadaniu Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Tel Awiwie; dalej: Ambasada RP w Tel Awiwie).

nie utrzymywały żadnych kontaktów. Obustronne stosunki zostały przywrócone dopiero w 1990 r. Ale polska kwatera całkowicie opuszczona nie była. W miarę sił i możliwości mogiłami (w tym także mogiłami czeskimi) opiekowali się polscy kapłani (głównie franciszkanie) i siostry elżbietanki¹⁰.

Środki na generalną renowację udało się pozyskać dzięki zaangażowaniu kierownika Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Tel Awiwie Edwarda Dobrowolskiego¹¹. W maju 1998 r. została opracowana inwentaryzacja kwatery oraz projekt renowacji. Autorem dokumentacji była architekt Krystyna Malkiewicz z Wrocławia¹². W projekcie uczestniczył także izraelski architekt Zeev Baran, konsul honorowy RP w Jerozolimie¹³.

Groby odnowiono w lipcu i sierpniu 2006 roku.¹⁴ Środki finansowe zapewniła Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa z Warszawy. Bezpośrednim wykonawcą remontu była arabska firma z Akki¹⁵. Zakres prac obejmował także postawienie pomnika w centralnej części kwatery. Jest nim granitowy obelisk z wykutym w kamieniu orłem na szczycie i z napisem w języku polskim i angielskim: „W hołdzie Polakom spoczywającym na tym cmentarzu, osobom cywilnym i żołnierzom II Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa, byłym jeńcom i więźniom sowieckich łagrów zmarłym w drodze do Ojczyzny w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu. Polska o Was pamięta! Rzeczpospolita Polska. Warszawa Jerozolima 2006”. Uroczystego odsłonięcia obelisku dokonał dnia 10 września 2006 r. prezydent RP Lech Kaczyński, przebywający z oficjalną państwową wizytą w Izraelu¹⁶.

Z okazji dnia Wszystkich Świętych na cmentarzu odbywają się nabożeństwa zaduszne z udziałem polskiego duchowieństwa i przedstawicieli Ambasady RP w Tel Awiwie. Kwiatami i zniczami przyozdabia się także mogiły czeskie¹⁷.

¹⁰ Polskie siostry elżbietanki pełnią w Jerozolimie posługę od 1931 r., opiekując się Starym Domem Polskim (założonym w 1908 r.), a następnie również Nowym Domem Polskim (oddanym do użytku w 1943 r.). Po wojnie sześciodniowej (1967 r.) siostry zorganizowały sierociniec dla dzieci arabskich, zwany Domem Pokoju (Home of Peace). Jego siedziba mieści się na zboczu Góry Oliwnej w Jerozolimie (S. Galińska, *Działalność sióstr elżbietanek w Ziemi Świętej*, „Nasza Przyszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce”, t. 55, Kraków 1981, s. 405–431).

¹¹ Informacja p. Janusza Połowniaka, kierownika Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Izraelu (fax z 23 XI 2009 r.).

¹² Ambasada RP w Tel Awiwie, K. Malkiewicz, *Inwentaryzacja i projekt renowacji cmentarza polskiego w Jerozolimie*, Jerozolima, maj 1998.

¹³ Informacje p. Krystyny Malkiewicz (list z 24 XI 2009 r.) i konsula Zeeva Barana (rozmowa telefoniczna z 28 XI 2009 r.).

¹⁴ Informacja p. konsula Janusza Połowniaka (fax z 23 XI 2009 r.).

¹⁵ Informacja o. Jerzego Kraja OFM z Kustodii Ziemi Świętej (rozmowa z 11 IX 2009 r.).

¹⁶ *Lech Kaczyński na Bliskim Wschodzie*, „Dziennik Polski” (Kraków), 11 IX 2006, s. 6; *Lech Kaczyński w Jerozolimie*, „Gazeta Wyborcza” (Warszawa), 11 IX 2006, s. 6.

¹⁷ Relacja o. Jerzego Kraja OFM (11 IX 2009 r.); R. Montusiewicz, *Modlitwa na cmentarzu w Jerozolimie*, 1 XI 2005 r., <http://www.oecumene.radiovaticana.org/pol/Articolo.asp?id= 54221>, dostęp 22 IV 2012 roku.

b) topografia kwatery

Polska działka cmentarza katolickiego położona jest w najniższej, południowej części nekropolii. Ma charakter kwatery, gdyż tworzy ją znaczna liczba bardzo podobnych nagrobków, w uporządkowanym układzie przestrzennym. Kwatera ma postać czworoboka, ściętego od strony południowej, a jej teren łagodnie obniża się ku dolinie Gehenny. Na terenie działki znajduje się 86 grobów oraz wspomniany granitowy pomnik zwieńczony stylizowanym wizerunkiem orła. Nagrobki ułożone są tyłem do bramy cmentarza, tarasowo po obydwu stronach głównej alejki. Po jej lewej stronie (patrząc od doliny Gehenny) znajduje się 59 grobów, po prawej zaś 27. Najstarsze groby zlokalizowane są w zachodniej części kwatery.

Kwatera sprawia korzystne wrażenie, szczególnie w porównaniu z sąsiednimi działkami, wyraźnie zaniedbanymi. Estetyczne obejście nagrobków, kwiaty i – zwyczajem żydowskim – kamyki na większości mogił wskazują, że nekropolia ma opiekunów.

c) groby czeskie

Jak wspomniano, w polskiej kwaterze cmentarza pochowano trzech obywateli Czechosłowacji. Swoją grób mają tu żołnierze Jindřich Blažek (1914–1943) i Jiří Linhart (1920–1944) oraz fabrykant Leo Perutz (1890–1944). Groby Czechów znajdują się w zachodniej części kwatery, na lewo (patrząc od doliny Gehenny) od głównej alejki i pomnika. Pierwszy czeski pogrzeb miał miejsce 22 kwietnia 1943 r., ostatni półtora roku później – 28 sierpnia 1944 r.

Warto zauważyć, że w obrębie polskiej działki pochowano tylko Czechów, wszyscy pozostali, których szczątki tu złożono (83 osoby), to Polacy. Nie bez znaczenia zapewne był fakt, że jeden z pochowanych, Jindřich Blažek, jako ochotnik Legionu Czechosłowackiego w Polsce¹⁸ o wolność swojej ojczyzny walczył wspólnie z Polakami, w polskiej armii.

¹⁸ Legion Czechosłowacki w Polsce był ochotniczą formacją wojskową w ramach polskiej armii złożoną głównie z czeskich i słowackich uchodźców, którzy napłynęli do Polski po zajęciu Czech i Moraw przez Niemcy w marcu 1939 r. Formalnie utworzony został dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej 3 IX 1939 roku. Na czele Legionu stanął gen. Lev Prchala. Po ataku Armii Czerwonej na Polskę 17 IX 1939 r. część żołnierzy została internowana w ZSRR, a część przedostała się do Rumunii, a następnie na Bliski Wschód. Sformowany na Bliskim Wschodzie czechosłowacki batalion walczył (obok polskiej Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich) pod Tobrukiem (A. Konieczny, *Pozor, pozor Katowice. Legion Czechosłowacki w Polsce*, Katowice 1989; *Český a Slovenský legion v Polsku*, [w:] *Encyklopedický slovník českých dějin 1938–1945*, Praha 2005, s. 196–201; J. Friedl, *Na jedné frontě. Vztahy československé a polské armády za druhé světové války*, Praha 2005, s. 103–116; D. Nývltová, *Legion Čechů a Slováků v Polsku r. 1939*, „Historie a vojenství” (Praha) 1966, č. 1, s. 98–118; R. Kopecký, *Československý odboj*

Jak można wnosić z komunikatów Komitetu Uchodźców Polskich w Jerozolimie, groby czeskie traktowano na równi z polskimi, przyozdabiając je w Święto Zmarłych i Dzień Zaduszny¹⁹. Przyozdabianiem zajmowali się polscy harcerze oraz Związek Byłych Żołnierzy Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich, których współtowarzysze broni byli tu pochowani²⁰. Warto podkreślić, że podczas religijnych uroczystości kazania wygłaszali także kapłani z Czechosłowacji²¹.

Nagrobki Perutza (grób nr 26) i Linharta (nr 33) są bardzo podobne do większości nagrobków, jakie znajdują się na terenie polskiej kwatery. Tworzy je niewysoki kamienny fundament przykryty płytą z lokalnego piaskowca z wrytym napisem; płytę wieńczy prosty krzyż osadzony na własnej podstawie²². Od tego szablonu całkowicie różni się miejsce wiecznego spoczynku Jindřicha Blažka (grób nr 13). Grób jest masywniejszy, ma prawie dwukrotnie wyższy fundament, został solidnie wykonany, a napis znajduje się na szerokiej czworobocznej podstawie grubego krzyża. Na ufundowanie tego solidnego nagrobka, na którym mimo upływu lat napis wciąż jest bardzo wyraźny, złożyli się współtowarzysze broni²³.

Inskrypcje na płytach nagrobnych Perutza i Linharta zostały wykonane techniką rycia, a następnie pomalowane czarną farbą. Napisy sporządzono w języku czeskim, majuskułą. Mają one układ osiowy i są równomiernie rozplanowane. Wysokość liter w obrębie inskrypcji jest zróżnicowana. Większym modulem zapisano imię i nazwisko. Na nagrobku Blažka nazwisko oraz informację o zmarłym odkuto w bryle głównej, a inne napisy wryto także po bokach płyty nagrobnej.

Teksty inskrypcji są bardzo ważnym świadectwem historycznym. Składają się na nie: imię i nazwisko, data urodzenia i śmierci, informacje o życiu zmarłego oraz sentencja końcowa. Na nagrobku Leo Perutza dodatkowo występuje inwokacja (skrót „s.p” [„świętej pamięci”] przedzielony znakiem krzyża), a na płycie Jiříego Linharta sam znak krzyża. Formuły tej nie ma natomiast na nagrobku Jindry Blažka.

v Polsku v r. 1939, Rotterdam 1958; J. Němeček, *Armádní Generál Lev Prchala a československý odboj v Polsku*, „Historie a vojenství” (Praha) 1994, č. 3, s. 107–132).

¹⁹ IPMGS, A. 76/19, Komunikaty Komitetu Uchodźców Polskich w Jerozolimie z 23 X i 3 XI 1945 roku.

²⁰ IPMGS, A. 76/42, Komunikat Komitetu Uchodźców Polskich w Jerozolimie (przed 31 X 1944 r.); *ibidem*, A. 76/40, Komunikat Zarządu Związku Byłych Żołnierzy Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich, oddział w Jerozolimie (przed 2 IV 1944 r.).

²¹ *Święto Zmarłych w Jerozolimie*, „Gazeta Polska”, 3 XI 1944, s. 4; *Dzień Wszystkich Świętych w Jerozolimie*, *ibidem*, 3 XI 1944, s. 4.

²² Przybliżone rozmiary obydwu nagrobków: długość – 135 cm, szerokość – 70 cm, wysokość (fundament + płyta nagrobna + krzyż) – 98 cm. Za: Ambasada RP w Tel Awiwie, K. Malikiewicz, *Inwentaryzacja i projekt renowacji, część VI: Projekt modelowy nagrobka*; obliczenia autora (2 IX 2009 r.).

²³ [JiRo], *Pro pamětníky i nepamětníky*, „Zpravodaj města Chropyně”, no. 5/2005, s. 7.

W kilku inskrypcjach pojawiają się usterki ortograficzne (piszemy o tym w dalszej części tekstu). Na płycie nagrobnej Linharta nastąpiło częściowe przebarwienie napisu w sentencji końcowej.

Wszystkie trzy nagrobki zostały odnowione w lipcu i sierpniu 2006 r., w czasie prac renowacyjnych polskiej kwatery. Groby Błażka i Linharta, jako stosunkowo najmniej zniszczone, zostały gruntownie oczyszczone i wypolerowane. Lekko popękana płytę na nagrobku Perutza poddano rekonstrukcji²⁴.

Orientacyjne usytuowanie grobów czeskich w polskiej kwaterze cmentarza katolickiego w Jerozolimie (według stanu na maj 2011 r.)²⁵

5	4	3	2	1	24	27	28	30	26	63	64	65	66	67	68	69	72	73	74
10	9	8	7	6	31	32	33	37	83	85	82	86	75	76	77	78	79		
16	15	13	12	11	38	39	41	84		80	61	81							
19	20	21	22	23	14	17	18	29	34	35	36	40	43	25	70	71			
42	44	45	46	47	48	49	50												
pomnik																			
51	52	53	54	55	56	57	58												
59	60	62																	

Groby oznaczono według porządku chronologicznego ich powstania. Miejsca pochowania Czechów wyróżniono tłustym drukiem.

²⁴ Za: Ambasada RP w Tel Awiwie, K. Małkiewicz, *Inwentaryzacja i projekt renowacji cmentarza polskiego w Jerozolimie*, Jerozolima 1998, część IV: *Plan polskiej kwatery cmentarza w Jerozolimie – projekt* (przedruk: A. Patek, *op. cit.*, plan 7 na wkładce składanej).

²⁵ A. Patek, *op. cit.*, s. 42.

d) teksty inskrypcji²⁶Blažek Jindra²⁷ (grób nr 13)

JINDRA BLAŽEK

DOBROVOLNÍK ČS. LEGIONU V POLSKU A
ČS ZAHRANIČNÍ ARMÁDY NA STR. VÝCHODĚ²⁸CHROPYNĚ²⁹ ČSR + JERUSALEM³⁰

1914

1943

V DOBRÉM I ZLÉM
V ŽIVOTĚ I VE SMRTI
- VERNÍ KAMARADI -³¹

²⁶ Dziękuję dr. Romanowi Baronowi z Instytutu Historii Akademii Nauk Republiki Czeskiej w Pradze (Historický ústav Akademie věd ČR) za konsultację językową i merytoryczną.

²⁷ Właściwie Jindřich Blažek (ur. 11 VII 1914 – zm. 21 IV 1943). Blažek urodził się w miejscowości Chropyně w kraju zlínském, we wschodnich Morawach. Pochodził z rodziny chłopskiej, jego ojciec Josef był rolnikiem. Po ukończeniu szkoły pracował w stalowni w Ołomuńcu. We wrześniu 1939 r. wstąpił ochotniczo do formowanego w Polsce Legionu Czechosłowackiego. Po upadku Polski znalazł się w ZSRR, ale ten fragment biografii Blažka wciąż jest mało znany. Jak się wydaje, w 1941 r. wyjechał jednym z transportów na Bliski Wschód. Służył w Czechosłowackiej armii zagranicznej na Środkowym Wschodzie (Československé zahraniční armádě na Středním východě), w składzie armii brytyjskiej. Był przydzielony do obsługi czołgu pływającego (amfibii) i, według urzędowego komunikatu, w czasie wypadku czołgu doznał poważnych obrażeń kręgosłupa. Jak zanotował w swym notatniku: „9. června 1941 v pul 12. v noci stal jsem se žebrákem, skutečným lazarem, který již 21 měsíců se sám neobrátil na bok”. Zmarł po ciężkich cierpieniach w Jerozolimie. Na pogrzebie żegnał go m.in. konsul generalny Czechosłowacji inż. Jan Novák ([JiRo], *Pro pamětníky i nepamětníky*, „Zpravodaj města Chropyně”, no. 5/2005, s. 7 (tu trzy fotografie grobu Blažka)). Blažka i 18 innych mieszkańców Chropynia, którzy zginęli w latach drugiej wojny światowej, upamiętnia pomnik odsłonięty w tej miejscowości 29 X 1950 r. (*Aby nebyli zapomenuti*, redakční rada J. Šírek et al., Kojetín 2005, s. 58–59, fot. pomnika na s. 61).

²⁸ Tłum. pol.: „ochotnik Legionu Czechosłowackiego w Polsce i Czechosłowackiej armii zagranicznej na Śr. Wschodzie”.

²⁹ Właściwie Chropyně.

³⁰ Powinno być: JERUSALEM.

³¹ Powinno być: VĚRNÍ KAMARÁDI. Tłum. pol.: „Na dobre i na złe / w życiu i śmierci / wierni przyjaciele”. Wersy tego napisu znajdują się odpowiednio na lewym, prawym i frontowym boku płyty nagrobnej.

Perutz Leo³² (grób nr 26)

S. † P.

LEO PERUTZ

TOVÁRNÍK

NARODZEN³³ 14. XII. 1890
V PRAZE /ČESKOSLOVENSKO/
ZEMŘEL 4. VI. 1944 V JERUSALEME

DOBREMU ČESKOSLOVENSKÉMU VLASTENCI
BUDIŽ PALESTINSKA ZEMĚ LEHKÁ³⁴

Linhart Jiří (grób nr 33)³⁵

†

JIŘÍ LINHART

STUDENT A VOJÁK

NAROZEN 16. V. 1920 V PRAZE
ZEMŘEL 27. VIII. 1944 V JERUSALÉMĚ

TAK JAKO JINÍ
ZA SVOBODU VLASTI³⁶

³² Leo Perutz wywodził się z rodziny pochodzenia żydowskiego. Był właścicielem fabryki włókienniczej w Kunovie (obecnie część gminy Bruntal w kraju morawsko-śląskim). W Pradze mieszkał przy ul. Vinohrdska 5, w dzielnicy Smichov. W 1938 r. wraz z małżonką Julią (z domu Dvorak) wyemigrował do Palestyny. Zmarł bezpotomnie (za: *Claims Resolution Tribunal*, http://www.crt-ii.org/_awards/_apdfs/Perutz_Leo.pdf; fot. grobu: *Find A Grave: Leo Perutz*, <http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=pv&GRid=65544876>, data dostępu – 22 IV 2012 r.).

³³ Powinno być: NAROZEN.

³⁴ W tekście inskrypcji brakuje kilka czeskich znaków diakrytycznych. Właściwy zapis powinien brzmieć: V JERUSALÉMĚ („w Jerozolimie”) oraz DOBREMU ČESKOSLOVENSKÉMU VLASTENCI BUDIŽ PALESTINSKÁ ZEMĚ LEHKÁ („dobremu czechosłowackiemu patriocie niechaj palestyńska ziemia lekka będzie”).

³⁵ Fot. grobu: A. Patek, *op. cit.*, fot. na wklejce.

³⁶ Tłum. pol.: „tak jak inni za wolność ojczyzny”.

Artur Patek

CZECHS BURIED IN THE POLISH QUARTER
OF THE CATHOLIC CEMETERY IN JERUSALEM

S u m m a r y

The Catholic cemetery in Jerusalem is located on the southern slope of Mount Zion. Arabs, French, Germans, Poles and Americans are buried there. The Polish quarter of this cemetery comprises of 86 graves. In three tombs of Polish quarter are buried Czechs: the soldiers Jindra Blažek (1914–1943) and Jiří Linhart (1920–1944), and a businessman of Jewish origin Leo Perutz (1890–1944). The largest number of Polish tombs date to 1941–1948. It is mainly the Second World War refugees, soldiers of the General Władysław Anders's Army and their families, who are buried there.